

U-johtimia ja ekspressiivistä etymologiaa

Ulla-Maija Kulonen: *Fonesteemit ja sananmuodostus. Suomen kontinuatii-visten U-verbijohdosten historiaa.* Suomi 197. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2010. 315 s. ISBN 978-952-222-185-8.

Suomen *U*-verbijohdoksia on käsitelty viimeisten vuosikymmenien aikana useammassakin yhteydessä. Muun muassa Alpo Räisänen käsitteli aihetta monipuolisesti vuonna 1988 ilmestyneessä kirjassaan *Suomen kielen u-johtimiset verbit*. Ulla-Maija Kulonenkaan ei ole ensimmäistä kertaa asialla; hän julkaisi vuonna 1985 *Virittäjässä* artikkelin näiden johdosten semantiikasta. Tässä artikkelissa hän keskittyi lähinnä yksinkertaisiin passiivijohdoksiin ja rajasi tutkimuksen ulkopuolelle ”kantasanattomat” verbit, toisin sanoen *U*-verbit, joille ei voitu osoittaa kantasanaksi verbiä. Nyt esiteltävänä olevassa työssä Kulonen pyrkii täyttämään neljännesvuosisata sitten tutkimukseen jääneen aukon ja on ottanut tarkastelun kohteeksi silloin työn ulkopuolelle jääneet *U*-verbit, kontinuaatiiviset ekspressiiviverbit, joiksi hän itse niitä johdannon ensimmäisessä lauseessa nimittää. Myöhemmin hän tarkentaa tätä: Tarkastelun kohteena ovat sellaiset *U*-verbit, jotka korreloivat ensisijaisesti momentaanijohdosten kanssa ja joiden merkitys on lähinnä kontinuaatiivinen, esimerkiksi *narskua* (~ *narskahtaa*) ja *heilua* (~ *heilahtaa*). Mukaan on otettu myös denominaalis-translatiivisiksi tulkittavia verbejä, joilla on ”toimiva momentaanipari”, esimerkiksi *tippua* (~ *tipahtaa*). Näistä verbeistä tutkitaan rakennetta, seman-

tiikkaa ja johdoskorrelaatteja, korrelaateissa esiintyviä deskriptiivi- ja ekspressiivisanoille ominaisia äännesuhteita sekä etymologiaa. Aineistoksi Kulonen on valinnut suomen kielen käänteissanakirjan materiaalin, joka on puolestaan kerätty Nykysuomen sanakirjasta ja johon kuuluu yhteensä noin 300 verbiä. Hän on hyvin tietoinen siitä, että murteista löytyisi runsaasti lisäaineistoa, mutta uskoo suppeahkon mutta perusteellisen analyysin auttavan tutkimusta ja toivoo, että se opettaisi kielitieteilijöitä ”suhtautumaan hieman vakavammin myös joihinkin deskriptiivisiin sanapesyeisiin”.

Tutkimus jakautuu yhdeksään lukuun. Johdannossa Kulonen selvittää aineiston ja tavoitteet sekä selittää termejä deskriptiivinen ja ekspressiivinen sanasto sekä kontinuaatiivisuus. Varsinaista tutkimusmateriaalia on käsitelty viidessä luvussa. Ensimmäisessä (luku 2) jaotellaan tutkimusmateriaalin *U*-verbit kolmeen ryhmään: 1. onomatopoeettiset kontinuaatiiviverbit, jotka kuvaavat yleensä pitkäaikaista jatkuvaa ääntä; 2. deskriptiiviset kontinuaatiiviverbit, jotka kuvaavat muilla aisteilla kuin kuulon välityksellä aistittavia tapahtumia; 3. ei-ekspressiiviset kontinuaatiiviverbit, jotka Kulosen mukaan ovat verbejä, ”joita ei ainakaan nykykielitajun perusteella voida pitää ekspressiivisinä, vaan jotka tuntuvat neutraaleilta kontinuaatiivisilta verbeiltä”. Tätä jakoa noudatetaan sitten läpi koko työn. Tässä yhteydessä mainitaan myös verbien merkitykset sellaisina kuin ne esiintyvät NS:ssä. Myöhemmin ei merkityksiä mainita; joskus varsinkin harvinaisten verbien yhtey-

dessä sitä kuitenkin kaipaisi. Kolme lukua on omistettu kontinuaatiivisten *U*-verbiin korrelaateille. Niissä on etsitty verbejä, joille löytyy kontinuaatiivinen *A*-korrelaatti (luku 3), momentaanikorrelaatteja (luku 4) sekä frekventatiivisia *ise*-korrelaatteja (luku 5). Työn laajin osa, runsaat sata sivua, on 6. luku ”Johdosten ikä ja vartaloainesten alkuperä”. Siinä käsitellään – lähtökohtana fonesteemit – edellä mainituissa kolmessa ryhmässä sana sanalta kaikki tutkimuskohteena olevat kontinuaatiiviset *U*-verbit ja niiden korrelaatit; sen lisäksi niihin on rinnastettu koko joukko adjektiiveja ja muitakin nomineja. Kahdessa seuraavassa luvussa esitellään yhteenvedo vartaloaineksista (luku 7) ja *U*-johtimien tehtävistä ja alkuperästä (luku 8). Viimeinen luku (luku 9) on lyhyt loppukaneetti. Lopussa on vielä taulukkoliite, jossa on kahdeksassa taulukossa esitelty tutkimusaineiston perusteella määritellyt fonesteemit ja niiden edustajat, sekä sanahakemisto.

Ekspressiivinen ja deskriptiivinen

Vaikka tutkimuksen otsikossa on nimenomaan mainittu *U*-kontinuaatiivit, nousevat sen pääosaan fennistiikan ongelmalliset termit deskriptiivisyys ja ekspressiivisyys, joita viime aikoina ovat pyrkinneet selvittämään myös muut tutkijat, perusteellisimmin vaikkakaan ei läheskään tyhjentävästi Eve Mikone (2002) ja Vesa Jarva (2003). Näiden lisäksi tärkeä termi tässä tutkimuksessa on onomatopoeettisuus. Ekspressiivisyys ja deskriptiivisyys mainitaan jo johdannon muutamalla ensimmäisellä sivulla, ja siinä niitä käytetään mielestäni monessa kohdassa synonyymisesti. Johdannon alaluvussa ”Deskriptiivisistä ja ekspressiivisistä sanoista” Kulonen yrittää selvittää sitä, mitä tar-

koitetaan, ”kun puhutaan ekspressiivisyydestä tai deskriptiivisyydestä”. Jarvan tutkimukseen nojautuen Kulonen erottaa kaksi eri tasoa: 1. Etymologinen taso, jolloin puhutaan äänteellisesti motivoituista sanoista. Ne voivat olla vanhoja omaperäisiä sanoja tai nuoria johdoksia vanhoista vartaloista. 2. Sananmuodotuksen taso, jossa ”puhutaan ekspressiivisistä sananmuodotuksesta”. Siinä kanta on sidonnainen morfeemi, ja sille on olennaista korrelaatiojohto ja muottien käyttö. Tyypillistä sille on runsas variaatio ja perheyhtäläisyysketjujen muodostuminen. Kulonen ei kuitenkaan määrittele, mitä hän täsmälleen tarkoittaa alun perin Wittgensteinilta peräisin olevalla, myös kognitiivisen kielitieteen viime aikoina käyttämällä termillä perheyhtäläisyys.

Deskriptiivisanojen tutkimuksen avaimeksi Kulonen tuo Hintonin, Nicholisin ja Ohalan (1994) tutkimukseen tukeutuen fonesteemin käsitteen. Hän ilmoittaa tarkoittavansa ekspressiivisellä *U*-verbillä verbiä, joka on muodostettu fonesteemista ja sanamuotista (johtimesta tai yhdysjohtimesta) ja joka kuuluu perheyhtäläisyysketjuun. Kulonen sanoo käyttävänsä ekspressiivisyyttä kattokäsitteenä; ekspressiiviverbit voidaan jakaa kahtia sen mukaan, kuvataanko ääntä (onomatopoeettinen) vai liikettä tai muuta kuin kuuloon perustuvaa aistihavaintoa (deskriptiivinen). Myöhemmin 6. luvussa hän ilmoittaa pitävänsä ekspressiivisyyden kriteerinä sitä, että sanan vartaloaineksena käytetään äännesymbolista elementtiä, fonesteemia, jonka kautta se liittyy muuhun ekspressiivisanastoon. Onomatopoeettisten sanojen äännesymboliikka on suoraa, imitatiivista, deskriptiivisten taas epäsuoraa, konventionaalista. Jotkin verbit kuuluvat Kulosen mukaan

kahteen ryhmään, esimerkiksi *läiskyä* on sekä onomatopoeettinen (merkityksessä 'läiskää, läiskähdellä, läjähdellä') että deskriptiivinen (merkityksessä 'loiskua, roiskua, läikkyä'). Tämä häiritsee lukijaa, eikä jaottelu ole kovin mielekästäkään, sillä onomatopoeettisuus on jälkimmäisessäkin vahvasti esillä. Tällaisissa tapauksissa puhtaasti ääntä jäljittelevät verbit ovat vain osittain siirtyneet kuulohavainnosta muillakin aisteilla tehtävään havaintoon; kuuloaistimus on kuitenkin useimmiten jäljellä. Tällaista ilmiötä Kulosen oppi-isät Hinton ym. kutsuvat synesteettiseksi äännesymboliikaksi. Kulonen lähtee kuitenkin siitä, että synesteettisen ja konventionaalisen äännesymboliikan raja on liukuva ja että myös synesteettiset ilmiöt voidaan luokitella konventionaalisen äännesymboliikan piiriin.

U-kontinuaatiivit ja korrelaatit

Kontinuaatiivisten *U*-verbien tarkastelussa tärkeässä asemassa ovat niiden korrelaatit, ennen kaikkea primaareilta kantasanoilta vaikuttavat *A*-korrelaatit, momentaaniset *-AhtA-* ja *Aise*-korrelaatit sekä frekventatiiviset *-ise*-korrelaatit. *A*-korrelaatteja, joita Kulonen on etsinyt NS:n lisäksi myös murrearkistosta, löytyi eniten onomatopoeettisilta verbeiltä, jotka eivät edellytä agenttiivista subjektia. Deskriptiivisillä verbeillä ne ovat harvinaisempia ja ei-ekspressiivisillä *U*-kontinuaatiiveilla niitä ei ole ollenkaan. Tämän perusteella Kulonen kumoo Räsäsen ajatuksen, että *A*-vartalaiset ekspressiiviverbit olisivat *U*-kontinuaatiiviverbeihin nähden primaareja. Kulonen on määritellyt perusfunktioltaan kontinuaatiivisiksi sellaiset verbit, joille on yleensä löydettävissä momentaaninen johdoskorrelaatti (tavallisesti *AhtA-*, joskus myös *Aise-*). Yleisesti

ottaen näin onkin, mutta tutkimusmateriaalissa on myös verbejä, joilta se puuttuu. Kulosen mukaan onomatopoeettisilla *U*-verbeillä esiintyy sekä *AhtA-* että *Aise*-korrelaatteja; kaikissa semanttisissa ryhmissä *AhtA*-korrelaatteja on eniten, näin myös onomatopoeettisten kontinuaatiivien ryhmässä, ”varsinkin jos lasketaan mukaan ja hyväksytään sellaiset korrelaatit, joiden äänteellinen puoli ei vartaloosan puolesta aivan täydellisesti vastaa kontinuaatiivin verbin vartaloa”. Näin Kulonen on löytänyt monille verbeille kaksi konsonantistoltaan poikkeavaa *AhtA*-korrelaattia, esimerkiksi *helkkyä*: *helkäh-tää*, *helähtää*; *helskyä*: *helskähtää*, *heläh-tää*; *kilkkua*: *kilkahtaa*, *kilahtaa*; *narskua*: *narskahtaa*, *narahtaa*. *Helähtää*, *kilahtaa* ja *narahtaa* ovat kuitenkin selvästi suorassa korrelaattisuhteessa *ise*-frekventatiivien (kontinuaatiivien) *helistä*, *kilistä* ja *narista* kanssa. Kulonen puolustelee omaa ratkaisuaan sillä, että hänen tutkimuksensa lähtökohtana ovat enemmänkin ekspressiiviset perheyhtäläisyysketjut kuin perinteinen kantasanan ja johdoksen suhde. Jos – kuten olen ymmärtänyt – myös *-ise*-verbit kuuluvat samaan perheyhtäläisyysketjuun, voitaisiin kai edelleenkin lähteä siitä, että esimerkiksi *helähtää* on *helistä*-verbin lähin momentaanikorrelaatti ja *helkähtää* taas *helkkyä*-verbin.

Sellaisissa tapauksissa, joissa NS:stä ei löydy momentaanikorrelaattia, Kulonen on pyrkinyt löytämään syitä siihen ja miettinyt omaa kielitajuun apuna käyttäen, olisiko sellainen kuitenkin mahdollinen. Omaan kielitajuun nojautuminen ei suinkaan ole paras mahdollinen kriteeri, varsinkaan kun kysymyksessä on ekspressiivinen sanasto. Kulosen mukaan esimerkiksi *liekkua*-verbin korrelaatille *liekahtaa*, jollaista NS ei tunne, ei olisi

äänteellisiä eikä semanttisia esteitä; esimerkiksi Lönnrotin sanakirjasta se olisi löytynytkin. NS:n mainitsemat *kiekkua*- ja *kieppua*-verbien momentaanikorrelaateiksi sopivat verbit *kiekahtaa* ja *kiepahtaa* ovat Kulosen kielitajun mukaan ”luontevuuden äärirajoilla”; minun hämäläiseen kielitajuuni *kiepahtaa* sen sijaan sopii erinomaisesti ja molemmista verbeistä on SMS:ssä levikkitietoja eri puolilta. Kielitajun tarkistamiseksi olisi siis ollut hyvä käyttää apuna muita lähteitä. Näin olisi voinut varmistaa myös *hirnua*-verbin korrelaatin *hirnaista*, joka NS:stä puuttuu, mutta jonka esimerkiksi PS mainitsee. Jonkin verbin puuttuminen tai omaan kielitajuun huonosti sopivan verbin esiintyminen NS:ssä ei tee sanakirjaa epäluotettavaksi. Olisi ollut syytä myös tutustua NS:n toimitusperiaatteisiin. Kulonen muun muassa epäilee *öyhkyä*-verbin korrelaatin *öyhkäistä* puuttumisen olevan ”sanakirjatyön loppuherpaantumisen aiheuttamaa”.

Ei-ekspressiiviset verbit, joista useat ovat hyvin tavallisia verbejä (esim. *istua*, *kehua*, *kysyä*, *lausua*, *kiehua*, *uinua*, *vanua*, *venyä*) ja joiden alkuperä on usein hämärä, on jaettu subjektin agenttiivisuuden mukaan. Agenttiivisen subjektin ohella esiintyvillä ei-ekspressiiviverbeillä *Aise*-korrelaattia tavallisempi momentaanikorrelaatti on *AhtA*-; suurella osalla ei ole ollenkaan momentaanikorrelaattia. Ei-agenttiivisen subjektin rinnalla tässä ryhmässä esiintyy vain *AhtA*-korrelaatteja, mutta kaikille ei tässäkään ryhmässä ole löytynyt ollenkaan momentaanikorrelaattia. Ei-ekspressiivisten verbien joukkoon on puikahtanut myös verbi *vierryä* (ja sen takavokaalinen variantti *vyöryä*), joka *vierrä*-verbin johdoksena ei mielestäni ollenkaan kuulu käsiteltäviin kontinuaatiiveihin.

Fonesteemeja ja etymologioita

Luvussa ”Johdosten ikä ja vartaloainesten alkuperä” Kulonen käy läpi sana sanalta kaikki tutkimuskohteena olevat kontinuaatiiviset *U*-verbit ja niiden korrelaattit. Sen lisäksi hän rinnastaa niihin koko joukon adjektiiveja ja muitakin nimenä. Kulonen on pyrkinyt löytämään jokaiselle onomatopoeettiselle ja deskriptiiviselle *U*-kontinuaatiiville fonesteemin. Lisäksi ei-ekspressiivisistä *U*-kontinuaatiiviestakin osa on Kulosen käsittelyssä osoittautunut ekspressiivisiksi ja näin ollen niillekin on löytynyt fonesteemi. Fonesteemin muodoksi Kulonen on formuloinut *CVCi*-, joka vastaa suomalais-ugrilaisen kantakielen peruslekseemin rakennetta. Lähtökohta on kuitenkin, että fonesteemi ei ole esiintynyt vapaana morfeemina. Kulonen merkitsee fonesteemia symbolilla #. Näin Kulonen palauttaa esimerkiksi verbit *helkkyä* ja *helskyä* fonesteemiin *#heli*-. Verbien analyysin edessä lukijalle selvää, että fonesteemilla on alkukonsonantin variaatioon perustuvia riimisanoja (esim. *vinkua* ~ *#vini*-; *rinkua* ja *sinkua* ~ *#rini*- ja *#sini*-) ja saman konsonantiston sisältäviä vokaalivariantteja (esim. *haipua* ~ *#haji* ja *häipyä* *#häji*-, *hoippua* ~ *#hoji* ja *heilua* *#heji*-). Fonesteemin vokaali voi myös pidentyä ja näin esimerkiksi *hoippua*-verbin fonesteemiin *#hoji*- voisi Kulosen mukaan kuulua myös *huojua*. Monissa sanoissa on lisäksi vartaloa laajentava konsonanttiaines, tilke. Edellä mainituissa verbeissä on esimerkiksi tilkkeenä *k* (*vinkua*, *rinkua*, *sinkua*), *kk* (*helkkyä*), *sk* (*helskyä*), *l* (*heilua*), *p* (*haipua*, *häipyä*), *pp* (*hoippua*).

Niin kauan kuin kysymyksessä on selvät onomatopoeettiset ja muutkin ekspressiiviset verbit, tässä ei sinänsä juurikaan ole mitään uutta; kysymys on vain siitä,

että jo aikaisemmin tiedossa olleet vaihtelut ovat saaneet uuden nimen. Mutta Kulonen liittää fonesteemeihin runsaasti sanoja, joita ei missään tapauksessa voida pitää onomatopoeettisina ja joiden alkuperä on varmasti muualla. Mainitsen tässä vain muutamia esimerkkejä. Miten voidaan semanttisesti selittää mahdollinen yhteys verbin *raukua* 'valittaa' ja adjektiivin *raukea* välillä tai *lonkkua*- ja *lonksua*-verbiin ja *lonkka*-sanan välillä? Verbi *torkkua* saattaa Kulosen mukaan olla yhteydessä *toro*-sanueeseen; ilmeisesti hän yrittää selittää semantiikkaa sillä, että SSA:ssa on sanaan *toro* 'suppilo, ränni, putki' yhdistetty sanoja, jotka merkitsevät "yleisemmin jotakin pystyä, sojottavaa (ja siten pitkänomaista)". Minulle jää kuitenkin täysin epäselväksi, mikä semanttinen yhteys on torkkumisella ja pitkänomaisella. Myös Kulonen myöntää, että rinnastus on epävarma. *Niksua*-verbin fonesteemiin #*nici*- on liitetty myös substantiivit *nikama* ja *niska*, koska Kulosen mukaan nivelten nimitykset tuntuvat nimittäin ainakin osittain liittyvän nyrjähtämisestä merkitseviin onomatopoeettisiin tai deskriptiivisiin sanoihin. Tässä yhteydessä mainitaan – koska kirjoittaja pitää semanttista yhtäläisyyttä silmiinpistäväänä – myös *niukahtaa*. Sen fonesteemi voisi mahdollisesti olla #*nivi*-, johon taas voitaisiin yhdistää *nivel*. Semanttinen samankaltaisuus ei toki yksinään merkitse etymologista yhteyttä sen paremmin kuin pelkkä äänteellinen samankaltaisuuskään!

Edelleen Kulosen mukaan ainakin teoriassa olisi mahdollista, että *siuhua*- ja *siukua*-verbiin fonesteemiin #*sivi*- kuuluisi myös *sivu*. Kysymyksen muodossa seuraa sitten mahdollinen semanttinen selitys: "olisiko ajateltavissa että *sivu*-sanan merkitys olisi lähtöisin 'ohitettavan'

motivaatiosta, jolloin kiireisestä, jotakin koskettavasta liikkeestä (*sipaista*, *sivaltaa*) olisi syntynyt sen objektia 'sivuutettava' merkitsevä substantiivi". Kysyä so-pii, onko Kulonen todella esittänyt tällaista vakavissaan.

Jo pitkään tunnettu tosiasia on, että lainasanoilla on taipumusta ekspressiivistyä; tästä ovat kirjoittaneet muun muassa Ravila (1952, erityisesti s. 273) ja Itkonen (1966 s. 349) sekä viime vuosikymmeninä usein Koivulehto (esim. 1999, s. 3). Nikkilä on useassa yhteydessä (esim. 2001) käsitellyt tätä asiaa, ja minäkin olen sen ottanut esille (Hahmo 2002). Tätä seikkaa eivät suurten etymologisten sanakirjojen SKES:n ja SSA:n toimituskunnat kuitenkaan ole ottaneet huomioon ja Kulonen jatkaa samalla linjalla. Lähteissä hän tukeutuu enimmäkseen SSA:han. Itkosen teosta lukuun ottamatta mikään edellä mainituista lähteistä ei myöskään esiinny hänen lähdeluettelossaan. Kulonen jättää monesti mainitsematta, että jollekin sanalle on esitetty myös varteenotettava (joskaan ei aina varma) lainaetymologia. Mainitsen tässä vain muutamia: *haiven*, *kaljama*, *karkea*, *karvas*, *keinua*, *laine* (kaikki löytyvät esim. LÄGLOS:sta, joka ei myöskään kuulu Kulosen lähteisiin) ja *purha* (Aikio 2006). Silloin kun Kulonen mainitsee, että jollekin sanalle on esitetty lainaetymologia, hän lähtee siitä, että lainaetymologia yleensä sulkee pois ekspressiivisyyden; esimerkiksi *pakko* 'halkaistu pölkky' kuuluu *pakkua*-verbiin yhteyteen, "ellei se ole germaaninen lainasana".

Muutamassa kohdassa kirjassa on idulla ajatus lainan ja ekspressiivisyyden yhdistämisestä: Kun Kulonen liittää *hakupua*-verbiin fonesteemiin #*haji* myös sanan *haja*, jota pidetään germaanisena lainana, hän esittää kysymyksen, onko koko

fonesteemin takana ikivanha germaaninen laina. Verbin *hersyä* fonesteemiin #*heri*- Kulonen liittää joukon sanoja, esimerkiksi *hereä*, *herkkä*, *herätä* sekä lainasanana *hera*. Tässä yhteydessä hän kysyy, voisiko fonesteemi olla vierasta alkuperää. Käsitellessään *herua*-verbiä, jota – kuten Kulonenkin toteaa – pidetään substantiivin *hera* johdoksena, hän pitää mahdollisena, että *herua* voidaan rinnastaa adjektiiviin *hereä* 'herkkä', ja saa siitä aiheen epäillä sitä, että *hera* olisi alkuperäinen kanta. Mutta vaikka *hera* olisikin lainasana, *herua* ja siihen liitetyt muut sanat ovat Kulosen mukaan kaksilähtöisiä, ts. sanueessa on 'herkkää, sulavaa, juoksevaa' merkitsevä fonesteemi #*heri*-. Kaikeksi tämän jälkeen hän toteaa kuitenkin: "On tietysti pidettävä mielessä sellainenkin mahdollisuus, että fonesteemi voidaan lainata; ts. lainasanana myötä saattaa kielessä syntyä semanttinen mielikuva, joka vähänkin ekspressiivisyyttä haalittuaan voi ruveta varioimaan kuten mikä tahansa alkuperäinen fonesteemi. Tällaisesta voisi olla kyse *hera*-pesyeen kohdalla." Tämä olisi ollut syytä pitää useammin mielessä, ja tässä olisi vielä paljon sarkaa muillekin ekspressiivisyyden tutkijoille.

U-johtimen alkuperä

Teoksen viimeistä edellinen luku käsittelee *U*-johdosten historiaa muun muassa selvittämällä jälkitavun labiaalivokaalien syntyä varhaiskantasuomessa. Aivan erityistä huomiota saavat saamen *U*-verbit ja niiden semantiikka. Kulonen oli jo aikaisemmassa tutkimuksessaan (1985) lähtenyt siitä, että passiivis-automatiivinen *U*-johdin, jolla on suomalais-ugrilainen tausta, ja tämän tutkimuksen kohteena oleva kontinuaatiivinen *U*-johdin ovat eri

alkuperää. Räisänen (1988) sitä vastoin on sitä mieltä, että kontinuaatiivit voidaan yhdistää passiivi- ja translatiiviverbeihin. Tässä tutkimuksessa Kulonen haluaa todistaa olleensa oikeassa. Jo suomen ja saamen kontinuaatiivisten *U*-verbiin analyysin perusteella hän toteaa, että tämä johdin on itämerensuomalais-saamelainen innovaatio. Vahvistuksen tälle hän saa johdinten historiallisesta analyysistä; tästä tekemänsä loppupäätelmän mukaan kontinuaatiivinen *U*-johdin on syntynyt ensimmäisen tavun labiaalivokaalin aiheuttaman assimilaation kautta, kuten Erkki Itkonen on jo aikaisemmin esittänyt verbeistä *puhua* (saa. *bossut* 'puhaltaa') ja *kutsua* (saa. *guhčut*). Passiivisen *U*-johtimen taustalla taas on ikivanha **w*-johdin.

Lopuksi

Kulosen tutkimus on omalla tavallaan perusteellinen analyysi suomen kontinuaatiivisista *U*-verbeistä ja niiden momentaanisista ja frekventatiivisista korrelaatiojohdoksista. Oman lisänsä siihen tuo myös saamen *U*-verbiin analyysi. Teoksen etymologinen analyysi sen sijaan ei vakuuta. Uskon, että monet kielitieteilijät suhtautuvat – kuten Kulonen toivoo – vakavasti myös ekspressiivisiin sanapeseysisiin, mutta niiden tutkimus on kovin vaikeaa eikä siinä auta fonesteemi, varsinkaan kun sen avulla vedetään mukaan näiden sanueiden semantiikkaan täysin sopimattomia sanoja.

SIRKKA-LIISA HAHMO
sukunimi@uni-greifswald.de

Lähteet

AIKIO, ANTE 2006: On Germanic–Saami contacts and Saami prehistory. – *Suo-*

- malais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja* 91 s. 9–55.
- HAHMO, SIRKKA-LIISA 2002: Deskriptives Wort oder Lehnwort? – Rogier Blokland & Cornelius Hasselblatt (toim.), *Finno-Ugrians and Indo-Europeans. Linguistic and literary contacts. Proceedings of the Symposium at the University of Groningen, November 22–24, 2001* s. 92–99. Studia Fenno-Ugrica Groningana 2. Maastricht: Shaker Publishing.
- HINTON, LEANNE – NICHOLS, JOHANNA – OHALA, JOHN J. 1994: *Sound symbolism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ITKONEN, ERKKI 1966: *Kieli ja sen tutkimus*. Helsinki: WSOY.
- JARVA, VESA 2003: *Venäläisperäisyys ja ekspressiivisyys suomen murteiden sanastossa*. Jyväskylä studies in Humanities 5. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- KOIVULEHTO, JORMA 1999: *Verba mutuata. Quae vestigia antiquissimi cum Germanis aliisque Indo-Europaeis contactus in linguis Fennicis reliquerint*. Toimittanut Klaus Ph. Ruppel. Suomalais-Ugrilaisen Seuran toimituksia 237. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- KULONEN-KORHONEN, ULLA 1985: Deverbaalisten U-verbijohdosten semantiikka. – *Virittäjä* 89 s. 290–309.
- LÄGLOS = *Lexikon der älteren germanischen Lehnwörter in den ostseefinnischen Sprachen I–II*. Päätoimittaja A. D. Kytstra. Amsterdam: Rodopi.
- MIKONE, EVE 2002: *Deskriptiiviset sanat. Määritelmät, muoto ja merkitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NIKKILÄ, OSMO 2001: Lainasanat ja ekspressiivisyys ruotsalaisten lainasanojen valossa. – Juha Leskinen (toim.), *Itämerensuomalaista ekspressiivisanaston tutkimusta* s. 103–123. Suomen kielen laitoksen julkaisuja 42. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- NS = *Nykysuomen sanakirja* 1–6. Helsinki: Tietosanakirja 1951–1961.
- PS = *Suomen kielen perussanakirja* 1–3. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 55. Helsinki: Valtion painatuskeskus & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1990–1994.
- RAVILA, PAAVO 1952: Onomatopoeettisten ja deskriptiivisten sanojen asema kielen äännesysteemissä. – *Virittäjä* 56 s. 262–274.
- RÄISÄNEN, ALPO 1988: *Suomen kielen u-johtimiset verbit*. Suomi 141. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SKES = *Suomen kielen etymologinen sanakirja* 1–6. Lexica Societatis Fenno-Ugricae XII. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 1955–1978.
- SMS = *Suomen murteiden sanakirja* 7. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 36. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2003.
- SSA = *Suomen sanojen alkuperä* 1–3. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus & Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 1992–2000.